
Modersmål, nabosprog – og fremmedsprog

SPRÅKSPALTEN

JØRN LUND

SKOVDRAGET 8

DK-2880 Bagsværd

Medicinsk forskning er et nationalt og internationalt anliggende. De økonomiske rammer fastlægges i et vist omfang nationalt, og forskningen kan på godt og ondt øremærkes, så den tjener opgaver, der har offentlighedens bevågenhed. Men ideelt set skal forskningsresultater kunne indgå i et internationalt kredsløb og have en standard, som gør landegrænser mindre relevante end fx levevilkår.

Medicinske forskere har derfor været hurtige til at tilpasse sig de moderne publicerings- og meriteringsvilkår, som i store dele af verden kræver beherskelse af engelsk. Mange forskere kan ligefrem have svært ved at formulere sig fagligt på deres modersmål og bruge nationale termer. Eksempelvis ytrede en diabetesforsker, som i Danmarks Nationalleksikon skulle skrive en længere artikel: ”Du vil da vel ikke have mig til at skrive ‘bugspytkirtel’? Det ord har jeg ikke brugt i 25 år!”

Men det er vigtigt også at kunne udtrykke sig om faglige emner på sit modersmål. Hvis man ikke udvikler både en brugbar terminologi og en levende tradition for formidling i de faglige miljøer, overlader man ikke-fagfolk til formidlere med andenhåndsviden. Man begrænser også sin egen intellektuelle og kreative spændstighed. Enhver der har prøvet at skrive om sit fag både på modersmålet og på fremmedsprog vil have oplevet, at associationsforløbene er forskellige. Man kan eksempelvis kommunikere effektivt på engelsk uden sprogligt og mentalt at være på hjemmebane. Mundtlige forløb viser forskellene endnu tydeligere. Derfor er det værdifuldt, at centrale publikationer som *Ugeskrift for Læger* og *Tidsskrift for Den norske lægeforening* ikke har skånet sig for de terminologiske og redaktionelle problemer, der knytter sig til en løbende opdatering af modersmålet på det lægefaglige felt.

Det sproglige fællesskab og det geografiske

Det kollegiale samarbejde blandt læger og forskere i Norden har en lang og stabil tradition bag sig. Men nægtes kan det ikke, at der i dag tillige er attraktive internationale netværk, som kan etableres og vedligeholdes hurtigt. En umistelig fordel ved et fagligt samarbejde indenfor det centrale Norden er imidlertid det sproglige fællesskab. Man kan så at sige mødes på midten, alle kan tale deres modersmål og forstå de øvrige. Dertil kommer, at levevilkår og samfundsforhold er sammenlignelige.

Norsktalende er de bedst stillede i nordisk kommunikation, de forstås lettest og forstår mest. Svensktalende har vanskeligt ved at forstå talt dansk, og der er også stærke gloseforskelle mellem på den ene side svensk og på den anden side norsk og dansk. Finsktalende finner har meget svært ved at forstå norsk og kan knap nok tilegne sig dansk talesprog. Finsk er strukturelt væsensforskelligt fra de nordiske sprog, og finnerne må mentalt gå via fremmedsproget svensk, når de skal forstå dansk og norsk. Islændinge har lang tradition for omgang med dansk skriftsprog, men det er mit indtryk, at islændinge har lige så let adgang til svensk og norsk talesprog som til dansk.

Færøsk, islandsk, grønlandsk, samisk og finsk har samme indfødsret i det geografiske Norden som de i sproglig forstand nordiske, men nogen indbyrdes forståelighed mellem disse sprog eller disse sprog og de nordiske centralsprog bliver der aldrig tale om. Et dybtgående sprogsamarbejde mellem alle de sprog, der tales i det geografiske Norden, lader sig ganske enkelt ikke praktisere. Samarbejdet forbliver rent symbolsk, og symbolet er oven i købet dyrekøbt, for det belaster udvekslingerne mellem de sprog, der relativt let kan udvikle en gensidig forståelighed og berige hinanden kulturelt i en periode, hvor engelsk trænger sig ind overalt i samfundslivet.

Styrk det nordiske sprogfællesskab

Flere og flere nordiske konferencer sætter imidlertid den sproglige hjemmebanefordel over styr af misforstået hensyn til især finnerne. Man er så ivrig efter at tilgodese de nu meget europæisk orienterede finner, at man komplicerer den interskandinaviske kommunikation gennem tolkning eller tvinger nordiske kolleger til at bruge engelsk som forhandlingssprog i stedet for at udvikle og fastholde det naturlige sprogfællesskab mellem danske, norske og svenske. Deltagerne bliver dårligere og dårligere til at forstå hinanden for at tilgodese nogle, der måske kun per tradition deltager i de nordiske møder.

Det er bagsiden ved det kantatebelagte nordiske samarbejde, at man ikke kan tale lige ud om det, som truer fællesskabet indefra. Men hvis finnerne ønsker at være med, må de lære at tale svensk som adgangskort til det nordiske sprogfællesskab; samtidig lettes vejen til norsk og dansk. Alternativet er, at engelsk bliver nordisk forhandlingssprog. Og så går ideen bag samarbejdet stort set tabt.

At blive fortrolig med nabosprogene er for danskere, nordmænd, svenskere, islændinge, færingere og finlandssvenskere en udvidelse af den enkeltes sproglige og kulturelle domæne. Man forstår bedre sit kulturelle grundlag, og man udvider sin kommunikationsradius. Nøglen til dét kan man erhverve sig på få dage, og den sprogforståelse, man opnår, stikker dybere, end den man erhverver, når man tilegner sig de egentlige fremmedsprog; man bliver bedre til toner og undertoner, end hvis man i årevis står på hovedet i grammatikker for at lære engelsk, tysk, fransk – eller finsk. En sproglig cost-benefit-analyse vil vise, at det er umagen værd; tradition og sund fornuft fører til samme resultat.

Jørn Lund er chefredaktør for Den Store Danske Encyklopædi og direktør i dansk Gyldendal, og er professor i dansk sprog.

Publisert: 30. juni 2000. Tidsskr Nor Legeforen.

Opphavsrett: © Tidsskriftet 2026 Lastet ned fra tidsskriftet.no 1. september 2026.